

Közösségi nyelvvalakítés és nyelvi tanácsadás

Ludányi Zsófia

HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Jászberényi Campus Alkalmazott

Neveléstudományi Intézet

Domonkosi Ágnes

HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Gyógypedagógiai Intézet

1. Bevezetés: közösségek és nyelvhasználat

A közösségek szerveződésében meghatározó szerepe van a nyelvhasználatnak. Az egyes beszélőközösségek ugyanis céljaiknak, belső szerveződésüknek, működésüknek és kifelé irányuló önreprezentációjuknak megfelelően sajátos nyelvhasználati gyakorlatokat, szokásokat, szókinccset is kialakítanak. Ezeknek a nyelvi közösségalkotó folyamatoknak egy része spontán megy végbe, emellett azonban a különböző csoportok nyelvhasználatának alakításában közös reflexiót igénylő nyelvmenedzselési, nyelvtervezési lépések is történhetnek. A szakmai közösségek nyelve, a szakmai regiszterek alakítása, bővítése például általában tervezett, összehangolt folyamatok eredménye. Az esetek egy részében a közösség tagjai azt is szükségesnek érzik, hogy az ún. szervezett nyelvmenedzselés (Nekvapil, 2012) intézményein keresztül nyelvész szakembereket is bevonjanak ezekbe a folyamatokba.

A tanulmányban néhány olyan, a HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont nyelvi közönségszolgálatához érkezett megkeresésen alapuló esetet mutatunk be, amelyek során különböző, tipikusan szakmai közösségek kértek nyelvi szakértői segítséget nyelvi problémáik megoldásához. A tanulmány a példák elemzése révén szemlélteti, hogy milyen sajátosságok jellemezhetik egy adott csoport nyelvhasználatának reflektált alakítását, illetve azt is, hogy az egyes közösségek nyelvi gyakorlataiban spontán kialakult nyelvi változatok hogyan válhatnak reflektálttá a közösség által kezdeményezett nyelvmenedzselési folyamatokban. Az elemzés rámutat arra is, hogy a nyelvi menedzselés intézményei részéről a nyelvi javaslatok kidolgozása során elengedhetetlen a közösséget képviselő levélíró szempontjainak, a közösség gyakorlatainak a figyelembevétele. A tanulmányban bemutatott példák tehát azt illusztrálják, hogy a szervezett nyelvmenedzselési folyamatok az egyes közösségekkel együttműködve hogyan válhatnak eredményessé.

2. A nyelvmenedzselés és a közösségek

Az intézményes formában történő nyelvi tanácsadást a tanulmányban ún. nyelvmenedzselési folyamatként értelmezzük. A nyelvi tanácsadó tevékenység leírásához a nyelvi és kommunikációs problémák feltárására, elemzésére és kezelésére szolgáló átfogó elméleti keretet, a nyelvtervezés-elmélet továbbfejlesztett változatának (Nekvapil, 2006) is tekinthető nyelvmenedzselés-elméletet (Language Management Theory, LMT, Jernudd & Neustupný, 1987) alkalmazzuk. A nyelvmenedzselés-elmélet központi fogalma a nyelvi probléma. Az elmélet a hétköznapi beszélők diskurzusalakító tevékenységéből indul ki, értelmezése szerint ugyanis a nyelvhasználók döntenek el, hogy mi számít nyelvi problémának, ellentétben más nyelvalakító célzatú tevékenységekkel (mint például a nyelvművelés vagy a nyelvi tervezés), ahol nyelvész szakemberek jelölik ki azokat (Lanstyák, 2018). E szemlélet értelmében nyelvi menedzselést végez az a hétköznapi beszélő is, aki egy-egy nyelvi megnyilatkozást, produktumokat értékel, javít, beleértve akár a saját nyelvi tevékenységének korrigálását is. Nyelvmenedzselési folyamatok ismerhetők fel azokban a helyzetekben is, amikor a legkülönbözőbb közösségek saját nyelvhasználati normáikat tudatosan alakítják, vagy akár csak reflektálnak a közösségi szerepű nyelvi szokásokra, nyelvhasználati jellemzőkre. A nyelvmenedzselés-elmélet elsődlegesen az egyéni beszélők által észlelt nyelvi problémákat tekinti kiindulópontnak, a kisközösségek nyelvi problémáiból való kiindulás azonban szintén összhangban van az alulról felfelé ható nyelvalakítási folyamatok elképzelésével.

A nyelvmenedzselés-elmélet a nyelvmenedzselési folyamatokat ismétlődő ciklusokként modellelzi, amelyek az alábbi öt lépésből állnak (Jernudd & Neustupný, 1987, 78–80. o.; Nekvapil, 2009, 3–4. o.): 1. a beszélők a kommunikáció során észlelik a normától, az adott szituációban érvényesülő elvárásoktól való eltéréseket, nyelvi problémákat, 2. értékelik az észlelt jelenségeket, 3. cselekvési tervet készítenek az adott probléma kezelésére, 4. megvalósítják a cselekvési tervet, 5. majd visszajelzés/feedback következik (Kimura, 2014), amely a ciklikusság miatt az újabb, hasonló helyzetekre nézve interakciót megelőző menedzselésként (Nekvapil & Sherman, 2009), „előmenedzselésként” is értelmezhető. A cselekvési terv megvalósítása utáni szakasz ugyanis egyrészt annak következményeire való reagálásként, másrészt a további interakciókra való felkészülésként is felfogható (Fairbrother, 2020, 145–148. o.). A nyelvmenedzselés-elmélet ciklikus modelljében meghatározó szerepük van a normáknak, elvárásoknak és az azoktól való eltéréseknek is, hiszen azok teremtik meg a problémák megszületésének környezetét. Tanulmányunkban a nyelvmenedzselés-elmélettel összhangban nyelvi problémaként értelmezzük azokat a nyelvi jelenségeket, amelyek a beszélőből, a beszédpartnerből, de akár egy, az adott

interakciót kívülről szemlélő harmadik személyből valamilyen reflexiót válnak ki. Nyelvmenedzselésnek pedig egyrészt a nyelvi jelenségekre való reflektálást, másrészt az annak nyomán megvalósuló nyelvalkító tevékenységeket tekintjük (Ludányi et al., 2022, 75. o.).

A tanulmányban olyan nyelvi problémákat tárgyalunk, amelyek egy közösség, csoport számára jelentenek nehézséget, és amelyeket egy adott közösség megoldandó nyelvi helyzetként értékel, közösségi nyelvalkítási helyzeteket hozva létre.

A nyelvmenedzselésnek létezik egyszerű és intézmények által végzett, ún. szervezett formája is (Nekvapil, 2012). Sajátos nyelvmenedzselési folyamatnak tekinthető a nyelvi közönségszolgálatokhoz forduló nyelvhasználók és a tanácsadók közti interakció (Beneš et al., 2018), amely kapcsolatot teremt a nyelvmenedzselés egyszerű és szervezett formái között (Kimura & Fairbrother, 2020).

A szervezett nyelvmenedzselés folyamatai nemcsak egy-egy konkrét interakciót érintenek, intézményhez, szervezethez kötődnek, a nyelvalkítási folyamatokról kommunikációt valósítanak meg, a nyelvalkításhoz kötődő ideológiák pedig kifejtett módon megjelenhetnek bennük (Nekvapil 2012, 167. o.). A szervezett nyelvmenedzselés során a nyelvészek bekapcsolódnak nagyobb embercsoportokat érintő problémák kezelésébe.

Azokban a helyzetekben, amikor egy-egy közösség képviselője keresi meg a nyelvi közönségszolgálatot, a közösségen belül nem megoldhatónak ítélt nyelvi probléma kezelésében kér segítséget, szakmai tanácsot a cselekvési terv kidolgozásához. A tanácsadói válaszban javasolt cselekvési tervet a közösség elfogadhatja, megvalósíthatja. A nyelvi közönségszolgálat ezekben az esetekben a kisközösségekből, alulról induló nyelvi kezdeményezésekkel lép párbeszédbe, intézményi háttérrel, nyelvészeti ismeretekre építve.

3. A HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont nyelvi közönségszolgálat

A Nyelvtudományi Kutatóközpontban (NYTK) működő közönségszolgálat a nyelvi tanácsadás legrégebbi, legnagyobb hagyományokkal rendelkező intézménye, amely a jogelőd intézmény, az MTA Nyelvtudományi Intézet megalapításától (1949) kezdve működik (Heltainé Nagy, 2012; Ludányi, 2020). A közönségszolgálatához e-mailben (tanacs@nytud.hun-ren.hu) és heti két napon telefonon is fordulhatnak az érdeklődők nyelvi és helyesírási kérdéseikkel.

3.1. A közönségszolgálathoz fordulók társadalmi háttere és motivációi

A levélírók jellemzőinek alaposabb megismerése céljából 2021 júliusa óta egy önkéntesen, anonim módon kitölthető elektronikus kérdőívet juttatunk el a nyelvi tanácsadói válaszlevelekben a potenciális adatközlőkhöz. A kérdőív néhány alapvető szociológiai jellemző (nem, életkor, legmagasabb iskolai végzettség) mellett arra is rákérdez, hogy a kérdező milyen helyzetben, milyen körülmények között találkozott azzal a nyelvi problémával, amellyel a közönségszolgálathoz fordult. A kérdőív adatai alapján a levélírók tipikusan nyilvánosan elérhető, nagyobb közönségnek szóló szövegek létrehozása, ellenőrzése közben felmerült nyelvi kérdésekkel kapcsolatban kérnek tanácsot (Ludányi et al. 2022, 81–83. o.). A levélírók egy része magánszemélyként kér útmutatást, más részük pedig egy adott közösség képviselőjeként fordul a közönségszolgálathoz, például különféle szakmai és hobbiközösségek, egyházi közösségek nevében. Az, hogy a levélíró egy közösséget képviselve keresi meg a közönségszolgálatot, időnként reflektáltan is megjelenik a levelekben, ahogy az (1–2) példa is mutatja:

1. A Magyar Orvosi Kamara Országos Felügyelőbizottsága nevében kérem szíves segítségüket.
2. A [...] Kft., a Cycle tisztítószer gyártója és forgalmazója nevében kérem Önöket és kérem segítségüket.

Az esetek többi részében a levélben kifejtetlen marad ez a helyzet, csak az automatikus levélaláírásban szereplő adatokból (cég- vagy intézménynév, logó stb.), esetleg a kitöltött kérdőív nyílt kérdéseire adott válaszokból derül ki, hogy a levélíró milyen közösség képviselőjeként kér nyelvi tanácsot.

4. Esettanulmányok: a kisközösség nyelvalakításának változatai és a nyelvi közönségszolgálat

A következőkben néhány olyan helyzetet mutatunk be, amelyekben kisebb közösségek, csoportok általuk nyelvi problémaként észlelt és értékelt helyzetek cselekvési tervének kidolgozási folyamatába vonták be a nyelvi közönségszolgálatot. A HUN-REN nyelvi probléma-adatbázisára építve néhány különböző, a közösségi megkeresések között tipikus helyzetet emeltünk ki.

4.1. Egy szakmai közösség önmegnevezése: sugárvédész

A (3) levél írója az Eötvös Loránd Fizikai Társulat Sugárvédelmi Szakosztályának nevében kért segítséget a közönségszolgálatról szakmai közösségük, szakmájuk megnevezését illetően.

- 3 Sokan vagyunk, akik sugárvédelemmel foglalkozunk. Ha foglalkozásunkat kérdezik, sajnos mindig azt kell mondanunk, hogy sugárvédelemmel foglalkozó szakemberek vagyunk. Akik történelemmel foglalkoznak, azok történészek, akik gépekkel, azok gépészek, épületgépészek, akik méhekkkel, azok méhészek. Kérdésem, hogy nyelvtani szempontból elfogadható-e az amúgy általunk tréfásan használt „sugárvédész” elnevezés.

A közösségben észlelt nyelvi probléma tehát ebben az esetben egy nyelvi hiány, egy tömör, könnyen alkalmazható foglalkozásnév megalkotására való igény. A közösség a cselekvési terv megalkotásába bevonja a közönségszolgálat szakembereit. A szakmai közösség szempontjából fontos, önreprezentációs szereppel bíró kifejezés alkalmazhatóságáról kér tanácsot.

A tanácsadói válaszlevél a nyelvtörténeti, szóképzési információkon túl elsősorban a választott kifejezésnek az érintett szakmai közösség gyakorlatában betöltött szerepét, az újszerű kifejezés meggyökerezésének lehetőségeit mérlegelte. A *sugárvédész* a foglalkozásnév-képző kapcsolása, azonosíthatósága miatt alkalmas a szakmának a megnevezésére, ám újszerűsége és a tipikus képzési módtól való eltéréséből adódó nyelvi játék miatt a stílusértéke tréfás, vicces, esetleg ironikus lehet. Jól mutatja ezt a levélíró által említett, az adott közösségében is megfigyelhető vicces, tréfás használat. A válaszlevél hangsúlyozta a közösségi gyakorlat meghatározó szerepét a *sugárvédész* szónak a szakma hivatalos megnevezéseként történő meghonosodásában, ugyanis rámutatott, hogy amennyiben a szakmai közösség következetesen és gyakran használja semleges, hivatalos szövegkörnyezetben, akkor a *sugárvédész* szó idővel elveszítheti tréfás stílusértékét, semlegessé válhat. A tanácsadói válasz tehát mérlegeli a javasolt terv implementálhatóságát is.

A szakmai közösséggel való aktív párbeszédet, az együttműködő, bevonódó nyelvalkítási gyakorlatot jól példázza a sugárvédelmi szakemberek reakciója. A közösség nyitott a cselekvési terv megvalósítására, és további önálló nyelvmenedzselési lépéseket kezdeményez. A levélíró válaszelevelében jelezte, hogy a szakmai közösség bevonásával, szavazás alapján fognak döntést hozni a *sugárvédész* szó hivatalos színtereken való használatának lehetőségéről, illetve a nyelvi tanácsadói választ – az NYTK engedélyével – egy belső szakmai kiadványukban is közzétették.

4.2. (Szakmai) közösségek és helyesírási kodifikáció

Tipikus közösségek által kezdeményezett megkeresésnek számít az is, amikor egy szakma képviselője, képviselői fordulnak a közönségszolgálathoz egy-egy általuk használt szakkifejezés helyesírását illetően. A levélírók általában meg is osztják a közösségben élő írásgyakorlattal kapcsolatos tapasztalataikat: a különféle alakváltozatok egymás mellett élését, a közösségi gyakorlat megosztottságát. Azaz az észlelt nyelvi probléma rögzítése mellett annak közösségi értékeléséről is beszámolnak.

Az ilyen esetek egy részében létezik kodifikált, szaknyelvi helyesírási szabályzatban és/vagy szótárban, szójegyzékekben rögzített írásmód, amelynek ellentmond az adott közösség gyakorlata (pl. *vegyes kar* ~ *vegyeskar*), míg más esetekben kodifikált helyesírási norma sincs, vagy pedig a helyesírási szabályozás ellentmondásos (*monopolpiac*, de: *oligopol piac*) (Ludányi, 2023a). A cselekvési terv kidolgozásában ezeket a tényezőket a közönségszolgálat munkatársai figyelembe veszik, és amennyiben létezik kodifikált helyesírási norma, azt közvetítik a közösséget képviselő levélíróknak, a lehetőségekhez képest figyelembe véve a közösségben kialakult szokásokat, a szakmabeliek nézőpontját (Domonkosi & Ludányi, 2023; Ludányi, 2023b).

A helyesírási kérdések tipikusan a szakszavak külön-, egybe- vagy kötőjeles írásával, illetve idegen kölcsönszók idegenes vagy magyaros írásmódjával kapcsolatban merülnek fel. Egy hidroeológiai foglalkozó szakember például a *felszín()alatti víz* írásmódjával kapcsolatban kérte a közönségszolgálat állásfoglalását. Az általános helyesírási szabályok szerint a *felszín alatti* különírandó, ám a jelentésváltozás, többletjelentés miatt a szakmai közösség egy részében az egybeírás számít megszokottnak, ugyanis a kifejezés jelentése specifikusabb annál, mint amit a pusztán jelzős szerkezet jelent: 'a földfelszín alatt kialakuló, de áramlása révén akár a felszín fölé is jutó víz'. Ahogy a levélíró utalt is rá, a nyelvi adatok tanúsága szerint a szakmai szövegekben sem egységes a gyakorlat, a különírt és az egybeírt forma egymás mellett él. A közösség számára az írásgyakorlat kettőssége, illetve az egybeírt forma elfogadhatósága jelent problémát. A közönségszolgálat munkatársa levelében hangsúlyozta a szakmai megegyezésre való törekvés fontosságát. Végiggondolt cselekvési terv kialakítására törekedve a közönségszolgálati válasz azt is kifejtette, hogy az egységes, konszenzusos írásmód elérésének érdekében a közösség képviselőinek lehetőségük van olyan tudatos nyelvalakító (nyelvtervezési) lépések kezdeményezésére, mint például hogy a kérdéses kifejezés egybeírása mellett érveiket a szakmai publikációkban lábjegyzetben közlik. Rámutatott annak lehetőségére is, hogy az egységes szaknyelvi helyesírás kialakítása érdekében az adott szakmai közösség képviselői megkeressék – akár a szakmai közösség

által előzetesen összeállított szójegyzékkel, szabálytervezettel – a helyesírási kodifikációért felelős illetékes bizottságot, miként az számos szaknyelvi (pl. növény- és állatrendszertani, orvosi stb.) helyesírás kidolgozásakor is történt (Ludányi, 2023b). Ezek a megfontolások, javaslatok a cselekvési terv hatékonyságát, implementálhatóságát célozzák meg.

Az egységes helyesírás igénye azonban nem csupán szakmai, hanem más típusú közösségekben is megjelenik. Egy egyházi közösség, a *Katolikus Karitás*z nevében például a *karitás* ~ *Karitás*z írásmódjával kapcsolatban kért állásfoglalást az intézmény sajtóreferense. Sajátos közösségeket alkotnak továbbá a (saját megnevezésükkel) wikipédisták, vagyis a nyílt közösség által fejlesztett online világciklopédia, a Wikipédia szerkesztői, akik rendszeresen keresik meg a közönségszolgálatot egy-egy Wikipédia-szócikkkel kapcsolatban felmerült helyesírási kérdéssel. A Wikipédia szerkesztőinek szerepe nyelvmenedzselési szempontból azért is sajátos, mert alulról szerveződő, mégis nagy hatással rendelkező kodifikációs tevékenységet is végeznek, amikor például egy-egy címszó írásmódjáról döntést hoznak. Az ehhez szükséges szakmai háttér biztosításának igényét mutatja, hogy a cselekvési terv kidolgozása során a szervezett nyelvmenedzselés által biztosított közönségszolgálati lehetőséget is igénybe veszik.

4.3. Kiscsoportszlengek közkeletűvé válása, szótározása

Előfordul, hogy a közönségszolgálathoz olyan megkeresés érkezik, melynek célja egy kisebb-nagyobb közösségben ismert szónak az általános célú értelmező szótárakban való rögzítése. Egy telefonszolgáltató márkakommunikációs igazgatósága például a *(ki)kraftol* '(általában fiatalok) valamilyen (többnyire maradandó) dolgot létrehoz' igével kapcsolatban érdeklődött arról, milyen lehetőségek vannak arra, hogy a kérdéses kifejezés bekerüljön a szótárakba. A telefonszolgáltató céget képviselő kérdező levelében bemutatta közösségének sajátos nyelvhasználati gyakorlatával kapcsolatos tapasztalatait, és levele arra is rávilágított, milyen erősen él az egyes közösségekben a szótári kodifikáció, vagyis az általuk használt kifejezés hivatalos megerősítésének igénye.

A közösségben észlelt nyelvi probléma tehát ebben az esetben az általuk használt szókészlet elem szótározatlanságának kérdése, és kifejezetten nyelvalkító céllal fordulnak a szervezett nyelvmenedzselés felé közvetítő intézményes fórumhoz.

Válaszában a közönségszolgálat munkatársa részletesen bemutatta a *kraftol* ige eredetét és használati körét. A szó elterjedtségét tekintve megállapítja, hogy az eredetileg kiscsoportszlengként működő kifejezés a levélíró által említett 'ké-

szít, alkot, létrehoz’ jelentésben már a közszlengi használathoz közelít. A válaszban a levélíró általánosabb tájékoztatást is kapott a szavak szóképzéssel kapcsolatos státuszáról, valamint a szóképzés alakítási lehetőségeiről, a korpusztervezés tipikus lépéseiről. A *kraftol*, *kikraftol* egy kisebb közösség nyelvhasználatának részei, alapvetően szlengkifejezések. Jelenlegi használatukat tekintve a szlengszótárak anyagába kerülhetnének be, a levélíró által említett „hivatalossá tételt” az egy nyelvű, köznyelvi szótárakba, például a *A magyar nyelv nagyszótára*ba (Ittész ed., 2006–2021) való bekerülés jelentheti. Ezekben a kiadványokban azonban alapvetően a közhasználatú, elterjedt kifejezések szerepelnek.

A válaszlevél rávilágított arra, hogy az adott közösség aktív nyelvalkítási lépésekkel segítheti a *kraftol* ige elterjedését: a gyakori használaton túl szerepeltetheti például a telefonszolgáltató reklámjaiban, sőt különféle játékokkal, kampányokkal is népszerűsítheti. Ez pedig rámutat arra, hogy a presztízzsel bíró csoportok, kisebb közösségek hogyan lehetnek hatással a tágabb közösségek, nagyobb csoportok nyelvhasználatára is, hogyan lehet nyelvalkító szerepe akár egyes cégek marketingtevékenységének is. Mindemellett azonban a válasz azt is hangsúlyozta, hogy a *kraftol* szótáréretté válása, a szótári kodifikáció nagymértékben függ attól, hogy a használat időben mennyire válik állandóvá: ezt pedig a teljes beszélőközösség gyakorlatai döntenek el.

4.4. Alakváltozatok közösségi szerepe: centíroz

A változatokban élő nyelvi jelenségek egy része társas jelentéseket hordoz, használatuk így szerepet játszhat a közösségi azonosulásban is. A *centíroz*/*centríroz* ige használatában megmutatkozó kettősségre vonatkozó megkeresés például egy olyan helyzetet jelez, amikor a közönségszolgálat úgy vesz részt a közösségi nyelvalkítási, nyelvmenedzselési folyamatokban, hogy rámutat egy nyelvi változónak egy speciális szakmai közösséghez való kapcsolódására. A közönségszolgálati tanácsnak ebben az esetben az a szerepe, hogy forrásokra, adatokra támaszkodva tud megerősíteni egy, a közösségben érvényesülő, illetve a kérdező által is felismert társas jelentést. A közönségszolgálatához érkező levél arról számolt be ugyanis, hogy egy friss, kerékpárszerelésről szóló szakkönyv *Biciklikerek fűzése, centírozása és egyéb munkálatai* címmel jelent meg, majd egy szakmai Facebook-csoportban sok kritika érte azzal kapcsolatban, hogy a *centrírozás* szó használata lett volna a címben a megfelelő.

A nyelvi problémát tehát ebben az esetben egy szó használhatóságának, használati körének a megítélése jelentette. A kérdező különböző műszaki szótárakból, sőt a *Helyesiras.mta.hu* helyesírási portálon (Váradi, Ludányi & Ko-

vács, 2014) is tájékozódott a két alakváltozatról, és bár mindkét formát megtalálta, azok társas szerepéről, közösségi értékéről mégsem kapott tájékoztatást. A tanácsadói válasz a két forma elterjedtségének, szótárazottságának részletes és filológiai alapos bemutatása mellett ezért a szakmai közösségre jellemző szerepet emelte ki. Korpuszadatok, illetve kerékpár- és autószereléssel foglalkozó szakszövegek adatai alapján mutatta be a kérdezőnek, hogy nemcsak gyakori és elfogadott változat a *centíroz*, hanem a járművekkel, azok műszaki állapotával foglalkozó szakemberek körében az számít általánosnak. A társas jelölő érték, a szakmai közösségre jellemző használat leírása mellett a válaszevél arra vonatkozó javaslatot is tartalmazott, hogy a közösségben való jártasság, a szakmai közösséghez való tartozás jelölése érdekében az autó- és kerékpárszereléshez kapcsolódó helyzetekben a *centíroz* változatot érdemes használni, azaz a kérdéses kötet címében is megfelelő választásnak számít. Ebben az esetben a közönségsszolgálat nem az aktív nyelvalkításban játszott szerepet, hanem az utólagos menedzselésben, egy használt nyelvi forma megfelelőségének mérlegelésében.

Összegzés

A HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpontban működő nyelvi közönségsszolgálatához nemcsak magánszemélyek, hanem képviselőiken keresztül számos közösség is fordul: intézmények, cégek, szakmai közösségek, egyházi közösségek. A tanulmány néhány közösségi jellegű nyelvi probléma és a hozzájuk kapcsolódó nyelvmenedzselési folyamatok bemutatása révén tárgyalta a közösségek nyelvhasználatára reflektált alakításának egyes jellemző sajátosságait, különös tekintettel a nyelvi közönségsszolgálatnak a nyelvmenedzselési folyamatban betöltött szerepére. Az egyes közösségekben felmerülő, a levélírók által észlelt, a közönségsszolgálatnak elküldött nyelvi problémák kezelése, megvitatása diszkurzív módon, a közösséget képviselő levélíróval párbeszédbe lépve történik. A közönségsszolgálat munkatársai a nyelvi javaslatok megfogalmazása, a cselekvési terv kidolgozása során figyelembe veszik a közösséget képviselő levélíró szempontjait, a közösség gyakorlatait, és törekednek a velük való párbeszéd, együttműködés kialakítására a cselekvési terv közösségi implementációjának a hatékonysága érdekében. A szervezett nyelvmenedzselési folyamatok csakis ilyen módon, azaz a problémákat észlelő, azok kezelésében segítséget kérő közösségekkel együttműködve válhatnak eredményessé.

Irodalomjegyzék

- Beneš, M., Prošek, M., Smejkalová, K., & Štěpanová, Veronika (2018). Interaction between language users and a language consulting center: Challenges for language management theory research. In L. Fairbrother, J. Nekvapil, & M. Sloboda (Eds.), *The Language Management Approach: A Focus on Research Methodology* (pp. 119–140). Peter Lang.
- Domonkosi, Á., & Ludányi, Zs. (2023). Nyelvhasználói nézőpontok, adatalapúság, nyelvi tanácsadás. Hogyan beszélhetünk ma nyelvművelésről? In G. Tolcsvai Nagy, K. Laczkó & Sz. Tátrai (Eds.), *Nyelv, kultúra és tudomány. Köszöntő kötet a Magyar Nyelvőr alapításának 150. évfordulójára* (pp. 9–36). ELTE Eötvös Kiadó.
- Fairbrother, L. (2020). Diverging and intersecting management. In G. C. Kimura & L. Fairbrother (Eds.), *A Language Management Approach to Language Problems: Integrating Macro and Micro Dimensions* (pp. 133–156). John Benjamins.
<https://doi.org/10.1075/wlp.7.07fai>
- Heltainé Nagy, E. (2012). Nyelvhasználati minősítések, a helyes-helytelen a tanácsadói gyakorlatban. *Magyar Nyelvőr*, 136(4), 394–406.
- Ittész, N. (Ed.) (2006–2021). *A magyar nyelv nagyszótára I–VIII*. Akadémiai Kiadó.
- Jernudd, B. H. & Neustupný, J. V. (1987). Language planning: for whom? In L. Laforge (Ed.), *Actes du Colloque international sur l'aménagement linguistique / Proceedings of the International Colloquium on Language Planning* (pp. 69–84). Les Presses de L'Université Laval.
- Kimura, G. C. (2014). Language management as a cyclical process: A case study on prohibiting Sorbian in the workplace. *Slovo a slovesnost*, 75(4), 255–270.
- Kimura, G. C. & Fairbrother, L. (2020). Epilogue: Reconsidering the language management approach in light of the micro-macro continuum. In G. C. Kimura, & L. Fairbrother (Eds.), *A language management approach to language problems: Integrating macro and micro dimensions* (pp. 255–267). John Benjamins.
<https://doi.org/10.1075/wlp.7.13kim>
- Lanstyák I. (2018). *Nyelvalakítás és nyelvi problémák*. Fórum Kisebbségkutató Intézet – Gramma Nyelvi Iroda.
- Ludányi Zs. (2020). Nyelvi menedzselés és nyelvi tanácsadás. Helyzetkép, lehetőségek, feladatok. *Magyar Nyelvőr*, 144(3), 318–345.
<https://doi.org/10.38143/Nyr.2020.3.318>

- Ludányi, Zs., Domonkosi, Á., Kocsis, Á., & Jakab, D. (2022). A nyelvi menedzselés szemlélete és a nyelvi tanácsadás. In A. Deme, & Á. Kuna (Eds.), *Tanulmányok a nyelvészet alkalmazásainak területéről* (pp. 73–107). ELTE Eötvös Kiadó.
- Ludányi, Zs. (2023a). A helyesírási problémák kezelési stratégiái a nyelvi tanácsadásban. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények*, 16(2), 29–46.
- Ludányi, Zs. (2023b). A szaknyelvek helyesírásának szabályozásáról. Elmélet, gyakorlat, dilemmák. In G. Prószéky, Á. Fóris, E. B. Papp, A. Bölcskei, & V. Lipp (Eds.), *A magyar terminológiastratégia kialakítása* (pp. 301–327). Zöld könyv. Nyelvtudományi Kutatóközpont.
<https://doi.org/10.18135/term.2023.15>
- Nekvapil, J. (2006). From language planning to language management. *Socio-linguistica*, 20, 92–104.
<https://doi.org/10.1515/9783484604841.92>
- Nekvapil, J. (2009). The integrative potential of Language Management Theory. In J. Nekvapil & T. Sherman (Eds.), *Language Management in Contact Situations: Perspectives from Three Continents* (pp. 1–11). Peter Lang.
- Nekvapil, J. (2012). Some thoughts on “noting” in language management theory and beyond. *Journal of Asian Pacific Communication*, 22(2), 160–173.
<https://doi.org/10.1075/japc.22.2.02nek>
- Nekvapil, J. & Sherman, T. (2009). Pre-interaction management in multinational companies in Central Europe. *Current Issues in Language Planning*, 10, 181–198.
<https://doi.org/10.1080/14664200802399133>
- Váradi, T., Ludányi, Zs., & Kovács, R. (2014). Géppel segített helyesírás. A helyesírás.mta.hu készítéséről. *Modern Nyelvoktatás*, 20(1–2), 43–58.

Absztrakt

A tanulmány célja annak bemutatása, hogy milyen szerepet játszik az intézményes nyelvi tanácsadás a különféle közösségek, csoportok nyelvhasználatának reflektált alakításában. A tanulmány a HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont nyelvi közönségszolgálatához érkezett levelek alapján rámutat arra, hogy a különféle közösségek (szakmai, egyházi, hobbiközösségek) nyelvmenedzselési gyakorlatai számos esetben igénylik szakmai intézmények, a nyelvtudományi háttér bevonását is. Az elemzések a közönségszolgálat szemszögéből nézve pedig arra is rávilágítanak, hogy az intézmények részéről a nyelvi javaslatok kidolgozása során elengedhetetlen a közösséget képviselő levélíró szempontjainak, a közösség gyakorlatainak a figyelembevétele, a levélíró által észlelt

nyelvi probléma diszkurzív megvitatása. A tanulmányban bemutatott elemzések tehát azt illusztrálják, hogy a szervezett nyelvmenedzselési folyamatok az egyes közösségekkel együttműködve válhatnak eredményessé.